Славко Гордић

ДОМ И СВЕТ

(Драган Драгојловић: *Изабране и нове песме*, Просвета, Београд, 2014)

Можда више читан у свету него у својој земљи, Драган Драгојловић као да себи самом – не уздајући се много у друге – приређује својеврстан излазак из сенке замашном књигом *Изабраних и нових песама*. Сад, кад знамо да су га читали и да га читају Аустралијанци, Кинези, Американци и Индуси, те Немци, Грци и Италијани, Румуни и Турци, као и доскорашњи нам држављани Македонци и косметски Албанци, тренутак је да се и сами наднесемо над један мање или више заокружен опус и понудимо какав-такав критички опис и оцену његових обриса и домета.

Тај послић није баш ни лак – са наговештених и неких других разлога. Нашег песника као да закономерно прећуткују агилнији и ревноснији хроничари и картографи наше савремене поезије. (Видећемо да ли ће евентуално објављивање недавних беседа Петра Арбутине и Милете Аћимовића Ивкова са једне београдске трибине посвећене овој књизи нешто променити у тзв. медијској и критичкој рецепцији нашег песника.) Ни антологичари нису Драгојловићу особито благонаклони. Мада је о њему афирмативно писао, Егерић га не укључује у своју антологију. Симболично је – само једном кратком песмом – заступљен у Грујичићевој антологији. Тек, од новијих, Милутин Лујо Данојлић – рекли бисмо, с ваљаним разлогом – у своме цветнику с насловом *Озрачја* штедрије представља Драгојловића, привилегујући својим избором четири његове песме.

Можда је, најпосле, и самим генерацијско-поетичким међупростором што раздваја разглашене актере трећег таласа српског модернизма од данас доминантних постмодерниста унеколико објашњив полузаборав Драгојловића и његовог песничког нараштаја. Међусобно различити, међусобно се и заклањају Драгојловићеви вршњаци Ранко Јововић, Милутин Петровић, Рајко Кнежевић, Бранислав Прелевић, Милан Милишић, Миодраг Станисављевић, Вујица Решин Туцић и Јудита Шалго. Њихова песничка писма, крајње дивергентна, одсликавају велике поетичке раздаљине између традиције и неоавангардизма, естраде и херметизма, тзв. чисте поезије и антипоезије. Није, отуд, ни чудно што ће Драгојловић поменутим исписницима претпоставити нека друга и друкчија изабрана сродства – рецимо, с Попином песничком космогонијом, с Десанкином паганско-митолошком *Ничијом земљом*, или с генерацијски му ближим Ракитићем и његовом историјском сетом и Колунџијом, песником драгости и чемера дома и завичаја.

Било да се смењују, или каткад и пресецају, Драгојловићеве инспиративно-тематске кругове можемо разлучити граматичким лицима *ми*, *ја* и *ти*. У знаку првог лица мно-

жине су ране књиге и циклуси с мотивима искона, предака, наших Кућишта и Селишта, мишљених и као конкретни топоними и као симболичке ознаке колективне судбине, те и потоње песме о нашим свагда смутним временима, ратовима и општим поломима, кад „смрт свој венац плете“ и кад наш очај извикује вапијуће питање, можда и богохулно: „Боже зар није могло друкчије?“ Говорну позицију *ја* и *ти* имаће, дакако, глас интимистичке, љубавне поезије, кад се синтагма „твоје име“ понавља из песме у песму, како у номинативу тако и у косим падежима, попут једноставног а прикривеног рефрена тихе али свагда надахнуте *Књиге љубави*, из које су три од оне четири песме у поменутој Данојлићевој антологији.

Сличан емоционални интензитет, али сад махом у реквијемском тоналитету, налазимо и у Драгојловићевим песмама о родном крају, дому, оцу и мајци. Несклон, рекао бих, дефиницији Емила Сиорана по којој је завичај утопија срца и узглавље за све наше уморе, Драгојловић пева о завичају, дому, родитељима и сродницима у елегичном, па и потресном тону. Можда је тренутак да кажемо како, нимало случајно, на самом крају ове књиге, на њеној 393. страници, стоји песма с насловом „Безнађе“ и са управо том лексемом, писаном великим почетним словом, на крају њеног последњег стиха.

Није без тескобне запитаности, па ни без особене зебње, ни она песничка деоница Драгојловићевог опуса коју бисмо школским језиком назвали поезијом колективних осећања, а која обично рачуна с мањом или већом мером егзалтације. Нема егзалтације ни у *Небеској Србији* ни у *Дозивању бога*, да поменемо само две Драгојловићеве књиге, једну из 1990, а другу из 1995. године. Понеки од његових исказа као да с временом које тече само добијају на својој поетској и општијој продорности и актуелности. „Толико је мржње стало / у ово мало времена на земљи“, невесело нас подсећа једна песма, да би нас друга срдито запитала „како можемо волети Творца / ако га мржњом поричемо“. Прва строфа те песме разборитим тоном указује на истину колико блиску разуму толико, нажалост, неретко и туђу времену у којем живимо: „Да је онај који је створио свет / желео да сви пијемо на једном извору, / да говоримо истим језиком, / да се на исти начин молимо, / било би тако.“ Нек трећи исказ, с Драгојловићу својственом апелативном интонацијом, посведочи његову и, надам се, нашу уравнотежену љубав за обе Србије, небеску и земаљску: „Признај, небеснице небеска, / да те без земаљске Србије нема, / да без нашег срца нема ни твога / откуцаја.“ Узгред речено, макар и сâм био један од виђенијих обновитеља духовне поезије, наш песник је упадљиво дистанциран од оних горљивих, догматски ускогрудих стихотвораца који бркају поезију с веронауком. Таман онолико и онако како је дистанциран и од циничног Готфрида Бена, по коме је вера „лош стилски принцип“.

Можда је Драгојловић могао бити опрезнији у поверењу које указује медитативно-рефлексивном тону и идиому којима су прожети сви његови тематско-мотивски кругови и регистри. Можда *сан*, *тишина* и *тајна*, *нада*, *ум* и *душа*, *време* и *вечност* немају сами по себи дубину и снагу дејства које им песник приписује. Ваља, међутим, с посебним поштовањем и радозналошћу застати пред његовом књигом *На астралним капијама* (1998), чије мислилачке аспирације у овом избору упечатљиво репрезентује седам песама у прози, које казују како је „започињао будући свет“. Читајући овај „албум њихове сумње“, а „ко сумња, тај се искрено моли“, другујемо – управо овим

редом – с Птоломејем, Св. Августином, Плинијем, Аристотелом, Плотином, Талесом, Анаксименом, Хераклитом и питагорејцима. Амбициозно? Претенциозно? Ако. Наши критичари и антологичари најчешће заобилазе песме у прози. Као да су поверовали Чарлсу Буковском, по коме је песма у прози нешто неприродно, попут пса који говори! Изазов је утолико већи што ове Драгојловићеве прозаиде наликују малим есејима. А есеј је, по једној дефиницији, „интелектуална песма", што додатно може збунити и узбунити поборнике чистог лиризма у поезији.

Да парадокс буде већи, и веће потешкоће оних који не могу без поетичког рубрицирања савремених песника, Драгојловић и јесте по много чему управо чист лиричар, или, у духу актуелних поетичких разврставања, новолиричар. У књизи без иједне риме, чије су песме по правилу артикулисане (раз)говорним дискурсом, читаоца ће обасјати многа изворишта аутентичне, примарне поетичности. Неретко, и свет и говор ове поезије као да изничу из обредне песме, из овде већ наговештеног митолошко-паганског њеног озрачја, у којем је људско неразлучиво од магијског, вилинског и небеског, од сунца, месеца, звезда и звезданог праха, звезданог стада и небеских чобана и орача.

Без прејаке склоности за јарке песничке слике, својствене поменутом Колунџији и Тимотијевићу, Драгојловић – првенствено у ранијим песничким збиркама – нагиње поетским минијатурама у знаку наивног антропоморфизма и зооморфизма, као кад му, рецимо, лирски субјект гледа како „на столици / седи досада", или пак слуша како „киша / сву ноћ укуцава / црепове старе куће", или сновиди како ведрим небеским пољем „звезде вуку златне запреге". Доцније му поетске слике, комплекснијих значења, све чешће блескају и шуме у слаповима поређења, какав је случај и са завичајном руковети *Селишта на видику*, где се та до личне митологије узнесена Селишта „засмејавају са видиком и блеште / на сунцу као опране кошуље од беза, // као сузе које су наше мајке разапеле / на врбово грање да се суше." Још је тај замах Драгојловићеве перцептивне и асоцијативне сликовности изразитији у строфама љубавне инспирације, особито у антологијској песми „Невидљива присутност", где је у једном синтаксичко-ритмичком даху казано свих двадесет пет стихова, од којих за ову прилику издвајамо десетак средишњих: „знаш ли како гори море када се / сунце, при заласку, спусти на његово / гипко тело / по коме се њишу дарови таласа / без уздарја, / и чијим се вртлозима коте алге / и слана папрат, / пена што таласе љуби, / а своје љубави нема".

Ваља нам, на самом крају, застати и над кругом Драгојловићеве путописне лирике, ако тако можемо именовати поетске трагове његовог боравка, махом у дипломатском својству, у срединама раздвојеним великом планетарном раздаљином, од Камбере до Бостона. Било да је реч о нашој дијаспори, старој и новој, или тек о привременом странствовању наших списатеља, у савременој српској поезији, као и у прози, све чешће се догађа номадско-имаголошки сусрет нашег са великим светом, па и безнадно туђим светом. Драгојловић, и као прозаиста и као лиричар, бива актер и сведок таквих сусрета. С ризиком да погрешимо, уствдићемо овај пут да његова сведочанства – мимо хришћанске поруке да нам овај (пали) свет увек и свугде и није и јесте дом – најчешће имају меланхоличан, па и драматичан садржај и тон. Тако нам једна његова песма говори о прикривеном болу који нас уверава „да смо странци / у обе отаџбине:

/ тамо где смо рођени, / овде где ћемо умрети“, друга о неспокојном открићу да у туђини „ни море није / какво је море, / ни таласи / какви су таласи“, а трећа о сну болно сличном јави: „Језа од хладноће, / од празнине. / Да ли је ово мој свет?“

Биће да, после свега, није пуки случај изабрао ону поменуту реч, Безнађе, писану великим словом, за кључну и завршну у овој књизи, Макар нам, с друге стране, по једној лепој и парадоксалној речи Десанке Максимовић, и не била туђа, или чак незамислива „радост тужнога стиха“. Јер, поезија је увек нешто друго, и негде другде.